

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Prooemium. Ostenditur, quantam antiquis temporibus Græci Romanique Germaniæ habuerint notitiam. deinde agitur de mensurâ locorum: item de citerioribus & ulterioribus Rheni, Danubii, & aliorum ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

GERMANIAE ANTIQVAE

LIBER PRIMUS;

*Quo situs universae Germania, & origo moresque priscum
Germanorum describuntur.*

Prooemium.

Ostenditur, quantam antiquis temporibus Graeci Romanique Germania habuerint notitiam. deinde agitur de mensurâ locorum: item de citerioribus, & ulterioribus Rheni, Danubii, & aliorum Germaniae fluminum ripis.

GERMANIAM antiquam descripturus, unum C. Cornelium Tacitum maximè sequendum mihi proposui: ut qui unus omnium non modò quamplurima de Germanis, eorumque cum populo Romano bellis, in suis annalium historiarumque libris adnotavit; sed & privatim librum de situ ac populis hujus terræ, deque origine, ac moribus universæ gentis, tam adcuratè, tamque diligenter conscripsit, uti nullam aliam regionem, nullam gentem æquè descriptam ab ullo veterum auctorum habeamus. Falsò namque, & maximè immeritò insimulatur Tacitus à nonnullis popularibus meis, etiam doctissimis viris, ceu ille, ut Romanus, & exterus homo, plerorumque in Germaniâ ignarus, multa falsa, fictitiaque tradiderit. Quo equidem in judicio suam ipsorum isti quammaximè produnt ignorantiam, & caliginem in intelligendis iis, quæ ille in dicto libro memoriæ mandavit. Sanè, quòd nosse datur nobis patriæ, ac majorum nostrorum vetustatem; id omne uni acceptum feramus necesse est Tacito. quidpe hanc ejus descriptionem ni haberemus; in reliquis quoque auctoribus, vix quidquam eorum intelligeremus, quæ vel ante ejus ætatem, vel posterioribus etiam sæculis, de gente nostrâ tradita sunt. Scripsit equidem T. Livius haud pauca de eadem gente; ut liquet ex ejus epitomatore: scripsit & Asinius Quadratus de terra Germaniâ; testibus Strabone, lib. 1v, & Agathia, libr. 1. sed horum monumenta temporum iniquitate interierunt. Scripsit Cæsar quoque Plinius bellorum Germaniæ libros xx; testibus, Tacito nostro, in annalium primo, & Plinio Juniote, epistolarum lib. 111, item Symmacho, epistolar. lib. 1v: in quibus haud dubiè multa ille de terrâ ipsâ, ejusque populis adnotavit. Sed & hi libri omnes perierunt. Verùm, quidquid vel hic, vel illi duo, sive de terrâ, sive de gente scripserint; certum est. Tacitum, ut qui posterior illis manum huic operi admovit, omnium id adcuratissimè perfectissimèque voluisse præstare. Atque equidem Plinium quod attinet; adparet ex eâ Germaniæ descriptione, quam naturalis historiæ operi inseruit, haud perinde diligenter eum in bellorum Germanicorum opere descripsisse hujus terræ populos: quando in illo etiam opere, quod ultimò composuisse eum constat, non nisi strictim paucas quasdam nationes, turbatoriè, ac sine ullo ordine recensuit. Sed eâ de re pluribus heic disputare, haud est consilium. in contextu hujus operis, quod conscriptum imus, clarè patebunt, cum Taciti singularis diligentia, atque industria, tum Plinii negligentia, & incuria, aliorumque geographorum summa ignorantia.

Nunc videre operæ sit pretium, quantam Germaniæ notitiam Tacitus noster, & alii ejus ævi Romani habere potuerint; ut hinc judicare liceat, quanta eis fides in Germanorum historiâ sit habenda. Althamerus, & nonnulli alii, in Taciti prædictum librum commentantes, ipsum auctorem in Germaniâ sub Fl. Vespasiano militasse tradunt: idque ex his ejus verbis, in eodem libro perscriptis: *Vidimus sub divo Vespasiano Velledam, diu apud ple-rosque numinis loco habitam.* item ex istis: *Ipsam quin etiam Oceanum illâ tentavimus.* quæ de Oceano, Frisiorum Chauconumque litora adluente, ille narrat. item ex his: *Hactenus in occidentem Germaniam novimus. in septemtrionem ingenti flexu redit. ac primò statim Chauconum gens.* Verùm falluntur isti quamvehementissimè. non enim de se singulatim ista lo-

A

quitur

quitur Tacitus: sed in univcrsum de omni populo Romano. Atque illud quidem, de tentato Oceano septemtrionali, à quo & quando sit factum, ostendit ipse annal. 11: nempe à Germanico Cæsare, C. Cælio, & L. Pomponio consulibus; multis etiam annis antè, quàm ipse fuerat natus. Velledam, Bruçteræ nationis virginem, si credas cum, sub Vespasiano militantem in Germaniâ, suis oculis vidisse; diu etiam militantem inibi vidisse credas necesse est. quod opidò quàm falsum. quidpe Vespasianus bellum in Germaniâ gessit nullum, postquàm imperium adeptus est. Tacitus verò postea sub Vespasiano Belgicæ Galliæ rationes procuravit; teste ipso, sub initium primi historiarum; & item Plinio, lib. v11, cap. xv1. ubi ne ad Rhenum quidem accessit; quod & ipsum quidam nostrorum hominum adfirmant. etenim ut limite, ac nomine, sic præfecto Belgica provincia à Germaniâ Cisrhenanâ distinguebatur. Velledæ dignitas, & reverentia tum maximè Romanis cognita est, quum, Othone & Vitellio de summâ rerum armis disceptantibus, Civilem Batavum, Germanosque Cisrhenanos vinceret Cerealis; teste Tacito, in historiar. iv, & v. Cui bello interfuisse Tacitum, ne minimâ quidem conjecturâ ex ipsius, nedum ex aliorum adsequaris monumentis. Duobus igitur istis iudiciis, sive documentis, ita satis confutatis; tertium illud, quod allegatur, quanti momenti fuerit, haud video, quod certè & ipsum de universis Romanis intelligendum est: qui occidentem Germaniæ ad Amisîæ amnis ostium finiebant; reliqua exhinc sub septemtrione ducentes.

Sed falsa hætenus postquàm satis sunt convicta, vera nunc ostendantur. Romanos igitur ajo, Taciti ævo, totius Germaniæ cognitionem habere potuisse satis exactam, multis auctoribus, multisque documentis. Nam quidquid terrarum, nationumque inter Rhenum, Albim, Salam, atque Danubium, flumina situm fuit; ipsi crebris bellis, præfidiisque diu, jam inde Julii Cæsaris ab temporibus, perlustraverunt. post Albim quæ fuere proxima, ea facile ex hujus amnis adcolis, quos præfidiis continebant, sciscitando cognoscere potuerunt. ea verò, quæ Danubio adiacebant, ad Dacorum usque Iazygumque Sarmatarum confinia, præfidiariis per Rhatiam ac Noricum militibus perquirere pronum fuit. Sed quidquid inter Albim, Danubium & Vistulam amneis, sinumque Germaniæ Codânum (vulgò nunc dicitur *Oostsee*) situm est, id certiore jam auctore Maroboduo, omnium harum terrarum (ut suo loco ostendetur) sub Augusto & Tiberio imperatoribus, rege, postea verò xv111 per annos Ravennæ in Italiâ exulante, item ab Catualdâ, Gothonicæ ad Vistulæ ostia nationis principe, in Galliâ Fori Julii exulante, horumque comitibus, per noscere quiverunt. Quamquàm, aliquot jam ante Romanorum imperatores sæculis, Græcorum nonnulli scriptores vetustissimi Cimbrorum peninsulam, Gothonumque ad Vistulam amnem veram sedem memoraverunt: ut suo loco patebit. Cimbrorum post hæc legati è dictâ peninsulâ ad Augustum Cæsarem missi sunt; teste Strabone, lib. v11. Et Nerone imperitante, eques quidam Romanus, missus, ad succinum comparandum, à Iuliano, curante gladiatorum munus Neronis principis, hæc commercia ad Vistulæ ostia, & litora Æstiorum, qui nunc dicuntur Prussii, peragravit; teste Plinio, lib. xxv11, cap. 111. Quin & ipsos Gothones, horumque conterminos Æstios, succinum in Pannoniam, & ad Italiæ usque confinium, non modò Plinii Tacitique temporibus, sed jam Herodoti ævo, solitos fuisse deferre, suo loco haud dubiis ostendam documentis. Atque hætenus equidem Romani ad dictum usque sinum Germaniam noverunt. Quæ ultra sunt, in Svedîâ, Norvagiâ, Finnomarchiâ, Lappiâ, & Finniâ, præterquam quòd jam inde à Pytheâ, Timæo, Xenophonte Lampfaceno, & aliis Græcorum antiquissimis scriptoribus, haud perinde perperam descripta fuerunt; Romanis etiam postea, sub primis imperatoribus comperta sunt. Quâ de re ita noster auctor, in principio statim libri de Germaniâ: *Germania omnis à Gallis, Rhatisque & Pannoniis, Rheno & Danubio fluminibus, à Sarmatis Dacisque, mutuo metu, aut montibus separatur: cetera Oceanus ambit, latos sinus, & insularum immensa spatia complectens: nuper cognitâ quibusdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit.* Et Plinius, lib. 11, cap. cv111: *Et à Germaniâ immensas insulas non pridem compertas, cognitum habeo.* Hæc quando cognitæ fuerint Romanis, suo loco indicabimus. Cum Bastarnis autem, ultra Danubium quondam ad Pontum usque incolentibus, bellum etiam in Mœsiâ gesserunt. postmodum verò in Daciâ provinciâ contermini quoque fuere iisdem. His igitur iudiciis, singulis atque universis, benè consideratis, dubitare jam haud æquum fuerit, quin optimam Romani terræ Germaniæ, gentisque Germanorum habuerint cognitionem. Exactissimam habuisse auctorem nostrum, C. Tacitum, ita, uti ferè nusquam à veritatis tramite aberraverit; eoque quam optimâ, ac facillimâ methodo librum de eâ conscripsisse; ex contextu hujus operis clarè patebit.

Habent

Habent igitur Germani nostri, quod merito de terrâ simul ac gente suâ gloriantur: nempe hanc præ omnibus aliis nactam olim fuisse inter Romanos, non plebejum hominem, sed equestris dignitatis virum, non privatum & obscurum, sed multis illustribus muniis functum, &, quod omnium maximum est, inter cunctos rerum scriptores gravissimum auctorem, qui non modò terrarum, nationumque situs, sed & virtuteis atque laudeis earum singulari libro concelebrare, in summâ habuit curâ. Conscripsit autem hunc librum sub ipsâ imperii Trajani initium, Nervâ imperatore recens ex humanis egresso; teste ipso, in eodem libro: id est, circa annum, à nato cœli terrarumq; Domino, centesimum.

Atque hæc de auctoritate hujus libri monuisse lecturos sufficiat. Ad ipsum hoc nostrum opus quod attinet; in treis id potissimè distinximus parteis, sive libros. quorum primus situm Germaniæ antiquæ, & gentis originem, moreque ostendit. alter est de Germaniâ Cisthenanâ. tertius de Germaniâ Transrhenanâ.

DE C E T E R O, quum crebræ hoc in opere variorum locorum nominandæ sint distantia; eaque in regionibus variis, ac diversis, quæ non eodem modo intervalla dimittuntur: commodum, adeoque necessarium esse putavimus, per omnes pariter regiones unâ eâdemque uti mensurâ; eâ scilicet, quæ omnibus simul nota esse possit: ut est Romanorum, quæ fit per millia passuum. Nam quum universus terræ orbis, seu globus, in parteis distribuatur C C L X, quos gradus geographi vocant: horum singuli millia passuum continent L X. quæ facillè quævis natio suo mensurandi terras modo explicabit, si primùm dispexerit, quot milliariarum suorum, seu leucarum, unum gradum in terræ globo obtineant: deinde verò dispectum numerum milliariarum, sive leucarum, per L X millia passuum dividat. Exempli gratiâ; Germanicorum milliariarum communium x v dicuntur occupare gradum unum. L X igitur per x v si dividas; unumquodque milliare Germanicum continebit millia passuum i v.

At quia Græci nonnumquàm citandi sunt scriptores, qui locorum intervalla per stadia metiuntur; necessarium fuerit, stadia in millia passuum redigere. De illis igitur Herodotus, lib. II, ita tradit: *Ἐκατὸν ὄργυιαι δίκαιαι, εἰς εἰς εἰς διὸν ἐξάσπεθρον. ἐξάσπεθρον ἑστὶ τὸ ὄργυιαι μίτρον ἑστὶ πτεροπύλαιον ἑστὶ τὸ πῶδον ἑστὶ πτεροπύλαιον ἑστὶ τὸ ἰόνιον, τὸ δὲ πῶδον ἑστὶ ἐξάσπεθρον.* id est: *Centum justæ orgyias sunt stadium sex jugerum: nempe si singulas orgyias sex facias pedum, sive quatuor cubitorum: pedes verò quatuor palmorum; cubitos autem sex palmorum.* Stadium igitur pedum est 100. quod Gellius quoque testatur, lib. II, cap. I. Pedem autem Græcorum in mensurâ fuisse majorem pede Romano, indicat disertè Plinius, lib. II, cap. XXI, xxv pedes Romanos sexcentis in stadium addens. *Stadium, inquit, centum viginti quinque, nostros efficit passus; hoc est, pedes sexcentos viginti quinque.* Et in eadem penè verba Columella, de re rusticâ lib. V, cap. I: *Stadium habet passus centum viginti quinque, id est, pedes sexcentos viginti quinque.* Atque sic computavit Plinius stadia eodem libro infra, cap. CVIII. *Universum, inquit, hunc circuitum Eratosthenes ducentorum quinquaginta duorum millium stadiarum prodidit. quæ mensura Romanâ computatione efficit trecenties quindicies centena millia passuum.* Et lib. III, cap. V: *Dein Columna Reginâ: Siculum fretum; ac duo adversa promontoria, quondam Brutio agro coherens; mox interfuso mari avulsa, XII M. in longitudinem freto, in latitudinem autem M D P. juxta Columnam Reginam.* Item lib. XII, cap. XIV: *Schwænus patet, Eratosthenis ratione, stadia XL; hoc est, passuum quinque millia.* Hanc tamen computationem non omneis observasse video. Polybius lib. V, ait, Annibalem *ἐκ τῆν καὶ εἰκοσι σταδίων* ab Tarento *ἀποχόντα* castra posuisse; Livius in eadem historiâ, libr. XXV, *quindecim ferme millium, inquit, spatium castra ab Tarento posuit.* Et post paullo, ubi ille Galesum flumen *περὶ τετραεχόντα σταδίων ἀπὸ τῆ πόλεως ἀποχόνται*; hic quinque millia, inquit, *ab urbe abest.* Sic Strabo, ubi Cæsar, belli Gallici comment. VI, ait, *Arduennam silvam, totius Gallie maximam, millibus amplius 100 in longitudinem patere;* ipse, lib. IV, τ' λη, inquit, *ἐστὶ πολλὴ μὲν, & πικρὴ δὲ, ὅστω οἱ συγγεγραφεὶς εἰρήκασσι, τετρακισχίλιον σταδίων.* id est: *silva quidem magna est; at non tanta, quantam scriptores tradiderunt, 1000 stadiarum.* Sed Strabonem ubique Plinianam, sive communem illam sequutum esse computationem, multis locis, cum Antonini, tabulæque itinerariis collatis, probari potest. Dionysius quoque Halicarnassensis, quamquàm sæpius enormiter in dimetiendis locorum intervallis erret, tamen, ubi Livius, lib. II, Tullum regem Romanorum, & Albanos, pugnam inituros, *castra ab urbe haud plus quinque millia passuum locasse* narrat, ipse *τετραεχόντα* facit *σταδίων.* Item ubi hic lib. II, Martium tradit Coriolanum *ad Fossas Cluilias quinque ab Urbe millia passuum castra posuisse;* ille iterum *τετραεχόντα* facit *σταδίων,* lib. V, III, ad eundem locum: ut Plutarchus, in vitâ ejustem Martii Coriolani.

Ex Herodoto igitur, Polybio, Dionysio, Strabone, Plinio, Plutarcho, Appiano, ac Gellio, postquam demonstratum est, veteres omnes VII computasse iusta stadia in singula millia passuum; quem jam Lipsius habuerit scriptorem, quem his tot tantisque auctoribus opponeret? Nempe Svidam, & alios. Alii isti qui fuerint, equidem nescio, nisi Photium intellexerit. hujus quidpe verba in bibliotheca hæc sunt: Ἑπτὰ ἡμῖν στάδια ποιῶσι μίλιον ἓν. id est; *septem stadia cum dimidio faciunt milliare unum*. In quæ eadem verba consentit & Svidas in lexico. At si hæc libuit observare Lipsio apud Svidam; cur integrum ejus de mensuris legere locum neglexit, vel, se legisse, dissimulavit. Verba Svidæ hæc sunt: Ἑπτὰ ἡμῖν στάδια ποιῶσι μίλιον ἓν· καὶ δεκά μίλια ἔχουσι στάδια πέντε· τὸ στάδιον ἔχει πέντε χεῖρες· τὸ μίλιον, πέντε δ' ὀκτώ πλέθρον, πέντε δ' ἢ ἄρρεα, πέντε δ' ὀκτῶς, δακτύλις ἢ ὀπίχους, πέντε δ' αἶψα. hoc est: *Septem stadia cum dimidio, faciunt milliare unum. X milliaria habent stadia LXXX. stadium habet pedes 100: milliare, pedes 1000 CC; jugerum, pedes 1000 C; aruum pedes 1000 C; pes digitos XVI: cubitus pedem unum cum dimidio*. Heic quisvis vel mediocris judicii homo, cui principia arithmetices percepta sint, facillè animadverterit, ex diversis Svidam ista sumsisse auctoribus; quæ ipse aut non satis percepit, aut percepta explicare, & inter se componere dedignatus est. Nam VII stadia cum dimidio si in unum milliare computes; certè x milliaria efficient stadia LXXV tantum. at ipse ait, x milliaria continere stadia LXXX: quæ æqua est computatio Plinii, & aliorum auctorum. Jam verò, si milliare habet stadia VII cum dimidio; stadium verò pedes 100: milliare certe, habebit pedes 1000 CC. at ipse tradit pedes 1000 CC tantum. quod neque ipsius, neque Plinii rationi convenit: ex hac quidpe forent pedes 1000 CC. Rursus, si milliare pedes habet 1000 CC; id jam erit stadiorum haud plus VII. quod perquam absurdum, & nulli umquam auctori observatum. Sequamur igitur communem illam antiquissimorum consuetudinem Græcorum; qui τὸ πλέθρον, esse voluerunt pedum 100; ut ipse, cum Herodoto, adnotavit Svidas: stadium verò ἑξάπλεθρον, id est, pedum 1000: quod & Herodotus, & Strabo, & Gellius, & Svidas, locis suprâ dictis, tradunt. quibus si, pro ratione mensuræ Romanæ, quæ Græcâ fuit minor, xxv pedes cum Plinio addas; milliare omninò erit stadium VII. quâ computatione usi sunt veteres scriptores omnes. Jam de Dionis loco, à Lipsio citato, uti scrupulum tibi eximam; nec hunc quidem auctorem minus VII stadiis integris in milliare computasse; eâque ratione famosam Corbulonis, de qua loquitur, fuisse unius & xx milliarii: en alius ejus locus est, in libro xxxix, ubi trajectum ex Galliâ in Britanniam ἐπὶ τὴν ἀδριανὴν ἀδριανὴν καὶ τετρακιστίων, quem Plinius, lib. I, cap. xvi, tradit L millium passuum. Heic si milliaria facias stadiorum VII cum dimidio; dicta ccccl stadia efficient milliaria Lx, passusque ccl. si verò stadia VII in unum milliare computes; ccccl stadia erunt milliaria LVI, & passus ccl. Prædictum trajectum, quem Dio Pliniusque simul innuunt, L paullo minus esse millium, infrâ in Morinis ostendam. Multo igitur credibilis est, Dionem intervallum hoc voluisse esse millium LVI, quàm LX. Quamquam mihi haud dubium, πεντήκοντα cum heic nominasse, magis uti rotundum conficeret numerum, quàm quòd tot stadia omninò esse ei constaret. hanc quidpe consuetudinem Græcos observasse scriptores, multis locis deprehendo. Unius Plutarchi exemplum, instar omnium, adducere libeat. Is in Camillo tradit, Romanos adversus Gallos ἐπὶ τὴν ἀδριανὴν ab urbe processisse ἐπὶ δέκα· quæ sunt millia x, & passus ccl; VII stadiis in singula millia computatis. Livius verò lib. v, ait, Romanos ad x lapidem Galli occurrisse. Verùm VII integra iustaque stadia in unum lapidem, seu in unum milliare esse contribuenda, satis jam certò ex hæcenus allatis cuivis persuasum esse putamus. quapropter pluribus id demonstrare argumentis, supervacaneum fuerit. Nobis constans ubique hæc eadem observabitur mensurandi consuetudo.

De cetero, id etiam admonuisse hæc nostra lecturos, perquam necessarium duximus: Quamquam nobis Germanis, ipsam, quæ est intra Rhenum, Danubium, & Vistulam amneis, Germaniam incolentibus, rectè dicantur ultra Rhenum ea, quæ sunt in lævâ ejus ripâ, ut Gallia omnis; & ultra Danubium, quæ sunt in dextrâ hujus ripâ, ut sunt Pannonia, Noricum, Rhætia, atque ipsa hinc Italia: tamen, quia non è Germanicis, quæ nulla habemus, sed ex Romanorum Græcorumque monumentis Germaniæ antiquitatem produci-mus; morem, atque consuetudinem hac in re sequemur Romanorum: quibus, prædictas provincias sub imperio suo tenentibus, omnis Germania nostra fuit extra, sive ultra dictos amneis. unde etiam Germania Cisrhenana dicta ea, quæ est in Galliæ solo, ad lævam Rheni ripam: Transrhenana verò, reliqua omnis trans amnem; quæ vera, ac genuina antiquitus Germania. Atque hac ratione omnia etiam illa trans Amisiam, Visurgim, Albim, Viadrum,

Viadrum, & Vistulam dicentur, quæ in horum fluminum dextris sita sunt ripis: trans Moenum item, quæ in dextrâ ripâ; respectu scilicet Rhætici provincie.

Hæc igitur sunt, quæ præsens opus lecturos præmonuisse necessarium duximus. nunc ipsum opus adgrediemur.

CAPUT PRIMUM.

Orbis universi varia partitiones. ubi verus inter Asiam & Europam ostenditur terminus, vulgò ignoratus.

TERRÆ GERMANIÆ ANTIQUÆ situm, ipsiusque Germanorum gentis originem commodè exponere uti queam; necessum fuerit, non modò limiteis ejus, quod auctor noster fecit, circumscribere; sed paullò etiam diligentiore stylo antè indicare, qua orbis in parte universa sita fuerit; quibusque nominibus ab antiquissimis mortalium designata. hæc quidpe generalis cognitio præmissa, magnam postea singulis dissertationibus lucem dabit.

Terræ igitur orbem universum oceano undique circumdari, tamquam immensam insulam unam, tradidèrè veteres, quibus de reliquis orbis partibus, quas nunc Americam, ac Magellanicam vocamus, nihil cognitum fuit. Hinc est illud Dionysii Afri:

*Μνήσομαι Ὠκεανὸν βαθύρονον ἐν γὰρ ἐκείνῳ
Πᾶσαι γῆναι, ἀπὸ νότου ἀπείρητοι, ἐστὶ φάσις αἰῶνος.
Memorabo oceanum profunde fluentem. illo enim
Tota tellus, tamquam insula immensa, cincta est.*

- 20 Cognitum autem sibi orbem variè dividerunt. alii duas ejus constituerunt parteis; idque bifariam: quidam Asiam & Europam; Africam sub hujus nomine comprehendentes, tamquam partem, scissis utrimque (id crediderunt) Calpe & Abila montibus, freto divulsam: alii itidem duas, à freto Gaditano ad Tanaim amnem; hinc Europam, inde Asiam; sub qua Africam simul intellexerunt. alii rursus in IV parteis distribuerunt; Europam, Asiam, Ægyptum, & Africam. hinc alii postea, qui treis ejus partes posuerunt, Europam, Asiam, & Africam; Asiae Ægyptum tribuerunt. novissimi, sinum Arabicum terminum Asiam inter & Africam statuentes, Ægyptum Africae adjecerunt. Atque hæc quidem orbis universi partitiones disertè apud veteres auctores passim exstant. de Germania, quæ pars est Europæ, quia præsens mihi instituitur opus; unius Europæ terminos, quibus undique includitur, accuratius heic indicabo. hujus quidpe cognitio, non modò utilis, sed necessaria etiam sapè futura est. A meridie igitur mare est Internum, quod vulgò nunc Mediterraneum vocatur. ab solis occasu, oceanus Atlanticus. ab septentrionibus, oceanus septentrionalis: cujus varia vocabula, prout variis adfunditur terris. Atque hæcenus nulla controversia: quia termini per maria faciles, satisque disertè. at ab ortu solis, quia non maria, sed terræ plurima ex parte adhærent; terminus inter Europam Asiamque paullò est obscurior: de quo plura heic expedire haud pigeat. Hunc nullo sæculo, neque ab antiquissimis, neque novissimis scriptoribus rectè proditum, audacter adseveraverim. Causa illis fuit, quia septentrionalem plagam numquam satis compertam habuèrè; his verò, quia illos temere, sine ullâ rei acriori expensione, ceu gravissimos auctores, sequuti sunt. Ac de mari
- 40 Ægæo, de Helleponto, de Propontide, de Ponto, & Mæoti palude, rectè quidem, ac ritè inter omneis convenit. hinc verò quum novissimum terminum Tanaim amnem veteres pronuntiarint; apertissimè ignaros ulteriorum terrarum sese prodiderunt. quidpe à Tanaro, extremo Peloponnesi promontorio, ad Tanais fonteis licet Europæ latus orientale, metiaris; tamen non ultra dimidium ejus his terminis clausum deprehendas; æquali ferme hinc terrarum spatio, oceanum usque septentrionalem, interposito. Nostri sæculi homines, quum id animadvertent; lineâ, ab Tanais ortu ad lacum Granvicum, quod & mare Album, ductâ, veterum defectum suppleri posse putarunt: auctorem quodammodo hac in re sequuti Cl. Ptolemæum. Verùm quàm vehementer & ipsi in hoc, unâ cum Ptolemæo, erraverint, mox aperiam. Plinius lib. IV, cap. II, Agrippa, inquit, totum eum tractum, ab Istro ad oceanum, bis ad decies centum M. pass. in longitudinem, aliquantum minus quadringentis in latitudinem ad flumen Vistulam, à desertis Sarmatiæ, prodidit. Hæc de eâ regione, quæ, ultima Europæ in orientem versus, Sarmatia dicta fuit. De eadem idem Plinius, lib. II, cap. C VII, ubi terræ universæ latitudinem tradit; Ab ostio, inquit, Tanais nihil modicum diligentissimi auctores fecèrè. Artemidorus ulteriora incomperta existimavit: quum circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur, ad septentriones versus. Isidorus adjecit XII C